

СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА

**РЕФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ
В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ**

МАТЕРІАЛИ

VI Міжнародної науково-практичної конференції
(Суми, 19–20 травня 2022 року)

Суми
Сумський державний університет
2022

продовжити роботу над удосконаленням національного законодавства, зокрема КПК України, використовуючи досвід США та Євросоюзу щодо регламентації порядку залучення перекладача до кримінального провадження.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Юридичні терміни. Тлумачний словник / [за редакцією В. Г. Гончаренка]. К.: Либідь, 2003.
2. Великий енциклопедичний юридичний словник / За заг. ред. акад. НАН України Ю. С. Шемшученка. 2-ге вид., переробл. і доповн. К.: Вид-во «Юридична думка», 2012. 1020 с.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України. URL : <https://bit.ly/3MiYNio>.
4. Кузик Т. М. Поняття та вимоги до особи перекладача у кримінальному процесі України. *Університетські наукові записки*. 2013. № 1. С. 341-346.
5. Тертишник В.М. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар. Вид. 18-те, доповн. і перероб. Київ : Алерта, 2021. 1110 с.
6. Dokalik D. Das Recht der Sachverständigen und Dolmetscher. SDG, Geb A Gundverfahrensrechtliche Vorschriften mit Materialien, Anmerkungen, Judikatur, Erlässen, Standesregeln und Empfehlungen / D. Dokalik, M. Weber. Wien : Linde, 2012. (2 Auflage). 254 с.
7. Österreichischer Verband der allgemein beeideten und gerichtlich zertifizierten Dolmetscher. Zugriff unter. URL : <http://www.gerichtsdolmetscher.at/>.
8. Mikkelson H. The Court Interpreter as Guarantor of Defendant Rights. URL: <https://acebo.myshopify.com/pages/the-court-interpreter-as-guarantor-of-defendant-rights>
9. EUR-Lex. Access to European Union law. URL: <https://bit.ly/3xibnKt>.

СУТНІСТЬ ПОКАЗАНЬ З ЧУЖИХ СЛІВ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Зінченко Г. С.

*студентка III курсу ННІ права
Сумського державного університету*

Ільченко О. В.

*к.ю.н., доцент кафедри КПКС ННІ права
Сумського державного університету*

Перш за все, слід наголосити на тому, що інститут показань з чужих слів вже досить давно існує у англо-американській правовій системі. На прикладі законодавства США та Англії подібний інститут було законодавчо закріплено і в Україні у 2012 р. із прийняттям нового КПК. Разом з тим, можливість використання показань з чужих слів під

час доказування у кримінальному провадженні передбачено практикою ЄСПЛ, яка відповідно до ст.9 КУ є частиною національного законодавства і з врахуванням якої застосовується кримінальне процесуальне законодавство України.

Згідно ч.1 ст.97 КПК, показаннями з чужих слів є висловлювання, здійснене в усній, письмовій або іншій формі, щодо певного факту, яке ґрунтується на поясненні іншої особи [1]. Таке визначення, на думу І. Калініної, є недосконалим, оскільки до таких показань повинні ставитися набагато вищі нормативні вимоги, ніж до інших видів доказів, особливо, зважаючи на сумнівність підтвердження джерела їх походження [2, с.210]. Аналогічно вважає і В. Точіловський, при тому він вказує на те, що таке визначення не відповідає на питання про те, чи можуть підпадати під таку категорію подібні види доказів як:

- показання в суді свідка про зміст документа, який він читав, але автором якого він не є (якщо такі показання все ж таки допускаються, то виникає питання чи приймаються в якості доказів лише показання свідка про документ чи і свідчення разом з документом);
- свідчення в суді експерта-криміналіста з приводу документа, який він досліджував, але автором якого він не є;
- надані через свідків у суді письмові висновки експертів, які самостійно не викликаються в суд в якості свідків;
- надані через свідків у суді документи (у тому числі комерційні документи, платіжні доручення та договори), автори яких не викликаються як свідки [3].

Враховуючи позицію В. Точіловського, ми вважаємо, що у ст. 97 КПК України вказано тільки на форму вираження (письмово або усно) надану особою, яка безпосередньо дає показання в суді, але не відносно особи, на чіє твердження посилається свідок. Очевидно, що неврегульованість цього питання підштовхує до виникнення сумнівів щодо достовірності такого доказу.

Досить цікавим є судження колегії суддів Першої судової палати Касаційного кримінального суду стосовно сутності показань з чужих слів у справі № 662/330/20, де під час розгляду було встановлено, що системне тлумачення вказаної норми процесуального закону свідчить про те, що показанням з чужих слів буде твердження про існування певного факту, який особа не сприймала особисто, а дізналася про нього зі слів іншої особи. При цьому, ВС наголосив, що для визначення того, чи є показання, в яких передаються висловлювання іншої особи, показаннями з чужих слів у значенні ст. 97 КПК України, необхідно встановити, чи надаються або використовуються ці висловлювання іншої особи для доведення існування того факту, про який стверджується в цьому

переданому висловлюванні. Показання, які містять висловлювання іншої особи, надані з метою доведення того, що інша особа висловилася саме так за певних обставин, не можуть вважатися показаннями з чужих слів відповідно до ст. 97 КПК України, оскільки у такому разі вони є повідомленням про факт висловлювання, який свідок вже безпосередньо спостерігав [4].

Загалом особливістю показань з чужих слів є відсутність першоджерела. Як зазначає Б. Шабаровський, повноцінна перевірка показань з чужих слів неможлива, з чим погоджуються 64,3 % опитаних практичних та науково-педагогічних працівників, оскільки доказ – це органічна єдність фактичних даних та їх джерела, а однією із складових предмета перевірки є якраз перевірка надійності джерела доказу [5, с.125]. На думку О. Шило за своєю суттю показання з чужих слів є похідними доказами, а тому й доказування має спрямовуватися до першоджерела відомостей, що мають значення для кримінального провадження та мінімізації їх інтерпретаторів [6, с.165]. Іншу думку мають Ю.М. Грошевий, Т.М. Мірошниченко, Ю.В. Хоматов та інші, які доводять важливість таких показань, зважаючи на можливість виявлення і допиту свідків-очевидців, перевірки першоджерела інформації, а також одержання відомостей і про інші джерела доказів (документи, предмети тощо). Наприклад, якщо у свідка є відомості, які мають значення для справи, але він знає лише те, що йому було повідомлено від іншої особи, то допит такого свідка дає можливість встановити особу, від якої ці відомості походять, допитати її і таким шляхом одержати первинні докази. Тобто, у цьому випадку похідний доказ використовується для відшукування первинного. Однак, інколи він може стати і підставою для перевірки первинних доказів. Зокрема, коли свідок, що безпосередньо сприймав подію, дає на допиті показання, які відрізняються від тих, що він розповідав іншій особі, то тоді між цією особою і свідком може бути проведена очна ставка, внаслідок якої і буде перевірена правильність первинного доказу [7, с.149]. Водночас, В. Нор стверджує, що коли свідок не може повідомити джерело, з якого він одержав інформацію про обставини, що входять до предмету доказування у кримінальній справі, типу просто десь чув, або хтось говорив, або всі про це знають, то такі відомості не можуть бути показаннями з чужих слів, а тим паче, доказом [8, с.80].

На нашу думку, цілком доречним є виділення тих виняткових випадків, які визначаються у науковій літературі, для повного розуміння сутності використання показань з чужих слів у системі джерел доказів:

– коли значущість такого доказу надає додаткову і єдину можливість суду встановити істотні обставини для кримінального провадження, а також коли без наявності такого доказу неможливо довести необхідну обставину для провадження;

- якщо використання такого доказу є виправданим у ситуації відсутності первинних доказів або їх сумнівності;
- коли первинний доказ втрачений або його неможливо отримати;
- коли за допомогою показань з чужих слів є можливість віднайти інші докази, до яких слід звернутися для перевірки фактів, що мають значення для кримінального провадження;
- коли дані, отримані з показань з чужих слів, можуть служити засобом для перевірки інших доказів кримінального провадження;
- коли показання з чужих слів може використовуватися як засіб заміни первинного доказу [9, с.291].

Таким чином, на основі вищезазначеного, можемо стверджувати, що визначене законодавством поняття показань з чужих слів потребує вдосконалення для правильного сприйняття норми та у результаті ефективного її використання як доказу у кримінальному провадженні. Для того, щоб уникнути спірних питань щодо визнання таких видів доказів, як інформація, надана особою, відносно прочитаного нею документа, або будь-які угоди чи інші ділові папери, передані до суду сторонніми особами, або свідчення експерта щодо вивчення ним певного листа чи документа, показаннями з чужих слів, вважаємо за доцільне викласти ч.1 ст.97 КПК у такій редакції: «Показаннями з чужих слів є відомості, що надані в усній, письмовій чи в іншій формі, щодо певного факту, який ґрунтується на твердженні, зробленому іншою особою в усній, письмовій чи в іншій зрозумілій формі».

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кримінально процесуальний кодекс України: закон України від 20 листопада 2012р. № 4651. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/ed20150201#Text> (дата звернення: 02.04.2022).
2. Калініна І.В., Шестакова А. І. Актуальні питання допустимості показань з чужих слів як виду доказів у кримінальному процесі України. Кальміуські правові читання: зб. матеріалів Міжнарод. наук.-практ. конф., 8–9 груд. 2017 р. Маріуполь : ДонДУУ, 2017. С. 209–213.
3. Точилковский В.И. Определение показаний с чужих слов в новом УПК Украины. Международное уголовное правосудие: веб-сайт. URL: <https://interjustice.blogspot.com/search/label/показания%20с%20чужих%20слов%20%28hears%20au%29> (дата звернення: 02.04.2022).

4. Попов С. Що визнається показанням з чужих слів: позиція ВС. Судово-юридична газета: веб-сайт. URL: <https://sud.ua/ru/news/publication/196450-scho-viznayetsya-rokazannuyam-z-chuzhikh-sliv-rozitsiya-vs> (дата звернення 02.04.2022).
5. Шабаровський Б.В. Перевірка доказів у кримінальному процесі України: дис. ... канд. юр. наук: 12.00.09/ Націонал. ун-т «Острозька академія», Острог, 2019. 237 с.
6. Кримінальний процес : підручник / Ю.М. Грошевий, В. Я. Тацій, А. Р. Туманянц та ін. ; за заг. ред. В. Я. Тація, О. В. Капліної, О. Г. Шило. Х. : Право, 2014. 824 с.
7. Кримінальний процес України: підручник для студентів юрид. спец. вищ. закладів освіти / Ю.М. Грошевий, Т.М. Мірошніченко, Ю.В. Хоматов та ін.; за ред. Ю.М. Грошевого та В.М. Хотенця. Х.: Право, 2000. 496 с.
8. Нор В.Т. Проблеми теорії і практики судових доказів. Львів : Вид-во ЛДУ, 1978. 112 с.
9. Кримінально процесуальний кодекс України: науково-практичний коментар у 2 т./ О.М. Бандурка, Є.М. Блажівський, Є.П. Бурдоль та ін.; за ред. В.Я. Тація, В.П. Пшонки, А.В. Портнова. Х.: Право, 2012. 768 с.

ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ СТАТУС СЛІДЧОГО СУДДІ: ПРОЦЕСУАЛЬНІ АСПЕКТИ

Ільченко О.В.

*к.ю.н., доцент кафедри КПДС ННІ права
Сумського державного університету*

Необхідність охорони прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження в Україні, а також забезпечення неупередженого та ефективного розслідування зумовлюють розробку та запровадження нових правових інститутів для вдосконалення системи кримінальних процесуальних гарантій. (п. 18 ч. 1 ст. 3 КПК) [1, с. 97]. Саме на інститут слідчого судді у кримінальному процесі покладено здійснення судового захисту прав і законних інтересів осіб, які беруть участь у кримінальному процесі, та забезпечення законності провадження на стадії досудового розслідування.

Термін «слідчий суддя» та його процесуальний статус визначені у пункті 18 ч. 1 ст. 3 КПК України, згідно з яким ним є суддя суду першої інстанції, до повноважень якого належить здійснення у порядку, передбаченому цим Кодексом, судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні, та у випадку, передбаченому ст. 247 КПК, – голова чи за його визначенням інший суддя Апеляційного суду Автономної Республіки Крим, апеляційного суду області, міст Києва та Севастополя. Слідчий суддя (слідчі судді) у суді першої інстанції обирається зборами суддів зі складу суддів цього суду [2].